

Kolodvorska 13
1000 Ljubljana
Slovenija
T: +386 1 239 22 13
F: +386 1 239 22 16
E: info@kinodvor.org
www.kinodvor.org

Kinodvor.
Mestni kino.

Učitelj Monsieur Lazhar 13+

pedagoško gradivo

avtorja Bor Pleteršek, dr. Robi Kroflič

kazalo

uvodna beseda.....	3
o filmu.....	3
filmografski podatki.....	3
vsebina	4
o avtorju	5

beseda avtorja	5
kritike	6
analiza filma.....	8
izhodišča za pogovor o filmu	11
kaj je dober učitelj	11
film in kontekst – o nasilju zamolčanih tem	12

Kinodvor dovoljuje in spodbuja nadaljnjo uporabo gradiva v filmsko-vzgojne namene. Veseli bomo vaših odzivov, poročil o uporabi, konkretnih učnih priprav na film, predlogov in pripomb. Gradivo je oblikovano kot pomoč staršem ali strokovnim delavcem v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Za vse druge uporabe nam pošljite pisno prošnjo na kinobalon@kinodvor.org.

Kolofon | **Učitelj** • Gradivo za učitelje in starše Kinobalon • Avtorja: *Analiza filma* in *Izhodišča za pogovor o filmu*: Bor Pleteršek; *Film in kontekst – o nasilju zamolčanih tem*: dr. Robi Kroflič • Uredila: Barbara Kelbl • Jezikovni pregled: Mojca Hudolin • Slikovno gradivo: Cinemania /arhiv Kinodvora • Izdal v elektronski obliki: Javni zavod Kinodvor, 2013

uvodna beseda

Učitelj, prejemnik številnih nagrad na mnogih mednarodnih festivalih, prinaša v naš prostor film, ki se sveže, tankočutno, a tudi s toplino in humorjem, loteva tem, ki se tičejo življenja v šoli. V čem se kaže kakovost pedagoga? Je to njegova osebnost, način poučevanja, metode, ki jih uporablja? Kako naj se šola odzove na dogodke, ki so travmatični – nasilje, samomor, vzgojne težave? Je vzgoja stvar staršev, specialistične obravnave v šoli in zunaj nje ali pa pri njej sodelujejo vsi pedagoški delavci na šoli? Kako različno se otroci odzivajo na stiske? In kako različna so pričakovanja otrok in mladih ter njihovih staršev glede pedagoških delavcev in vloge šole?

V pedagoškem gradivu Bor Pleteršek analizira film in zastavlja nekaj vprašanj za pogovor z učenci oziroma dijaki o tem, kaj je dober učitelj. Dr. Robi Kroflič pa celostno analizira film in dileme, ki se porajajo ob pedagoški obravnavi nasilja ter drugih tem šolanja in vzgoje.

o filmu

filmografski podatki

slovenski naslov **Učitelj**
izvirni naslov **Monsieur Lazhar**

država produkcije Kanada

leto produkcije 2011

tehnični podatki 35 mm, barvni, celovečerni igrani film, 94 minut

jezik v francoščini s slovenskimi podnapisi

režija Philippe Falardeau

scenarij Philippe Falardeau po gledališki igri *Bachir Lazhar* Evelyne de la Cheneliere

montaža Stéphane Lafleur

fotografija Ronald Plante

igrajo Mohamed Fellag, Sophie Nélisse, Émilien Néron, Danielle Proulx, Brigitte Poupart, Louis Champagne

producenta Luc Déry, Kim McCraw

distribucija Cinemania Group

festivali in nagrade

Svetovna premiera, nagrada občinstva, nagrada revije *Variety* – Locarno 2011. Nominacija za oskarja za najboljši tujejezični film 2012. Nagrada občinstva – Rotterdam 2012. Najboljši kanadski igrani film – Toronto 2011. Posebna nagrada žirije, nagrada občinstva – Festival frankofonskega filma Namur, Belgija 2011. Jutrova nagrada 2012 za najboljši film, režijo, scenarij, izvirno glasbo, zvok, stransko igralko (Nélisse), stranskega igralca (Néron). Nagrada Art Cinema – Filmfest Hamburg 2011. Najboljši scenarij, nagrada mednarodne žirije FIPRESCI – Valladolid 2011. Nagrada občinstva – CPH:PIX, Kopenhagen 2012. Nagrada SIGNIS – Hongkong 2012. Nagrada genie 2012 za najboljši film, režijo, prirejeni scenarij, montažo, glavnega igralca (Fellag), stransko igralko (Nélisse).

vsebina

Montrealsko osnovno šolo dodobra pretrese nepričakovana smrt ene izmed učiteljic. Nekaj dni po tragičnem dogodku se v ravnateljščini pisarni z življenjepisom v roki pojavi Bachir Lazhar, uglajen in izobražen alžirski priseljenc. Ravnateljica ga v naglici najame in Bachir prevzame razred pokojne učiteljice. Kljub domnevnim dolgoletnim izkušnjam s poučevanjem v rodni Alžiriji se bo moral novi učitelj še marsičesa naučiti. Otroci še niso preboleli izgube, učni načrt in običaji frankofonske Kanade pa se kar precej razlikujejo od tistih v rodnem Magrebu. Kljub temu se Bachir s svojo iskrenostjo in dobrosrčnostjo kmalu zbliža z otroki; predvsem z Alice in Simonom, ki ju je smrt priljubljene učiteljice še posebej prizadela. Rane se počasi celijo, nihče pa ne sluti Bachirjeve lastne boleče preteklosti in negotove prihodnosti ...

Lanskoletni oskarjev nominiranec za najboljši tujejezični film je ganljiv portret dobrega moža in dobrega učitelja, ki se kompleksnih in težkih tem smrti, žalovanja in krivde – ravno tako kot njegov glavni junak – loteva s toplino, vedrino in tihim humorjem. Film je prejel številne nagrade občinstva na mednarodnih festivalih.

Daljšo analizo vsebine in posameznih prizorov v filmu podajamo tudi v poglavju *Film in kontekst – o nasilju zamolčanih tem.*

o avtorju

Philippe Falardeau (1968, Quebec, Kanada) je diplomiral iz politologije in mednarodnih odnosov na univerzah v Ottawi in Quebecu. Po uspešnem dokumentarcu o kitajskih priseljencih v Kanadi **Pâté chinois** (1997) je leta 2000 režiral svoj prvi igrani celovečerec **La Moitié gauche du frigo**, komedijo, ki je v rodni Kanadi doživela izreden uspeh. Gledalce in kritike je navdušil tudi z drugim celovečercem **Congorama** (2006), ki je svetovno premiero doživel v programski sekciji Štirinajst dni režiserjev na festivalu v Cannesu. Leta 2010 smo na LIFFu (sekcija Kinobalon na LIFFu) lahko videli dobitnika berlinskega kristalnega medveda **Jaz že ne, prisežem!** (C'est pas moi, je le jure!), tragikomično zgodbo o odraščanju v poznih šestdesetih. **Učitelj** je njegov četrti celovečerec.

beseda avtorja

»Ko najdeš svojo zgodbo, je tako, kot bi te udarila strela ali kot bi se zaljubil. V trenutku ti je jasno. Mene je strela udarila pred petimi leti, medtem ko sem gledal monodramo z naslovom Bachir Lazhar. /.../ Scenarij sem pisal dve leti /.../, vrnil sem se v šolo, sedel v zadnjih klopih s šestošolci, /.../ opazoval otroke, odkrival podrobnosti v načinu njihovega govorjenja, gibanja in poslušanja, ali pa jih samo gledal, kako se izgublajo v svojih mislih ... Spoznal sem, da je šola laboratorij življenja; inkubator 'človeških bitij v procesu nastanka'. To mi je omogočilo, da sem se dotaknil vprašanj, kot so izobraževanje, togost birokracije, trk različnih kultur in priseljevanje, ne da bi film s tem postal didaktičen. Mislim, da sem kljub vsebinski premisi uspel ustvariti veder film, ki mu tudi humorja ne manjka. Upam, da bom z njim gledalcem uspel posredovati čustveni vtis, ki ga je name naredil osrednji lik, ko sem gledal gledališko igro; tiste noči, ko sem našel svojo zgodbo, ali bolje – ko je zgodba našla mene.«

- Philippe Falardeau, režiser in scenarist

kritike

»**Učitelj** tako pod svojim videzom preprostosti skriva osupljivo večplastno, resno (čeprav tudi vedno začinjeno s kančkom humorja) in predvsem strogo nesentimentalno pripoved, čudovito meditacijo o izgubi, žalovanju, krivdi, izgnanstvu in pravem pomenu vzgoje. O tem, kako je zahodni izobraževalni sistem med kopičenjem pravil in prepovedi izgubil stik s samim življenjem. O tem, kako od otrok pričakujemo, da bodo odrasli, a jim to odraslost v zanje ključnih trenutkih nato odrečemo. Ne nazadnje tudi o tem, kako čudeži danes preprosto niso več možni. Zato pa lahko posameznik s svojimi dejanji še vedno naredi razliko in zaseje tisto, kar bo ostalo tudi po tem, ko bo odšel.«

- Denis Valič, Pogledi

»Film nas ne spusti v njihovo intimo. A po drugi strani – tudi v intimo gospoda Lazharja nas ne spusti. Če bi nas spustil v intimo učencev in učitelja, bi omogočil primerjavo med obema trpljenjema, med trpljenjem učencev in trpljenjem učitelja, med trpljenjem prvega sveta in trpljenjem tretjega sveta, tega pa noče. Distanca je kul, edino jamstvo sočutja – bližina je nevarna. Sili nas, da počnemo neumnosti – tako kot nas sentimentalnost sili, da ponavljamo le klišeje, ki ne peljejo nikamor. Drug z drugim ne moremo živeti, ker smo si preblizu. Bolj ko smo ločeni, bližje smo si. **Učitelj** je film o ljudeh, ki imajo pravico do tega, da ne vemo, kdo so. ZA«

- Marcel Štefančič jr, Mladina

»**Učitelj** nam prikaže življenje v vsej njegovi celovitosti in priča o tem, kako so lahko humor, sočutje in tragedija prav tako sestavni del naše izkušnje. Njegova čustvena iskrenost je ohrabrujoča; lekcija, za katero nismo nikoli prestari, da bi se je naučili.«

- Kenneth Turan, Los Angeles Times

»Kar pri tem filmu navdušuje, sta modrost in eleganca, s katerima se loteva tematike žalovanja in prebolevanja, ter tiha lepota Fellagovega nastopa v naslovni vlogi. /.../ vreden François Truffaut in njegovih **400 udarcev** /.../.«

- Joe Morgenstern, Wall Street Journal

»Subtilno in neprimerljivo čudovito delo, ki ga lahko brez težav označimo za enega najbolj ganljivih filmov tega leta – še toliko bolj učinkovitega zaradi varljivo preprostega sloga.«

- Peter Howell, TIFF, Mednarodni filmski festival v Torontu

»Ganljiva drama o otroštvu, sočutju in tistem svetem kraju, kakršnega bi morala predstavljati šola.«

- Nathalie Petrowski, La Press

»To je čudovita, humanistična in subtilno aktualna filmska umetnina, ki ji ob uvedbi novih likov ter skrajno realističnega in podrobnega prikaza šolske skupnosti uspe ohraniti nedotaknjeno intimnost in senzibilnost *monoigre*. In prav te podrobnosti – vizualni prijemi, ravno prav odmerjena pojasnila iz ozadja zgodbe, prebliski humorja in bežne geste – dajejo sicer preprosti zgodbi pomen in kompleksnost. /.../ resnično nepozabno.«

- Jennie Punter, The Globe and Mail

»Falardeau tako skrbno opravi svoje delo, da nam šele v zadnjih trenutkih filma postane jasno, kako spretno je uravnotežil celo vrsto tem; od psiholoških do političnih in pedagoških. Odmevi filmskih zgodb o neustrašnih učiteljih iz filmov **Zbogom, gospod Chips** (*Goodbye, Mr. Chips*, 1939) in **Razred** (*Entre les murs*, 2008) so prav tako nezgrešljivi, kot je nezgrešljiva povezava pričujočega dela z neke druge vrste pripovedjo, ki je bila dolgo priljubljena med kanadskimi pisci in ki ji je zahvaljujoč **Ženski, ki poje** (*Incendies*, 2010) Denisa Villeneuve usojena vrnitev: zgodba izgnancev, katerih življenja v novih deželah bodo še naprej oblikovale travme, ki so jih utrpeli, dolgo preden so se podali na tisto usodno 'pot brez dokumentov', kot temu pravi Lazhar.«

- Jason Anderson, CinemaScope

analiza filma

Učitelj je četrti celovečerni film kanadskega scenarista in režiserja Philippa Falardeauja, s katerim se vrača k svojim družbeno angažiranim ustvarjalnim začetkom (**Pâté chinois**, 1997; **La Moitié gauche du frigo**, 2000). Falardeau je svojo filmsko pot začel na kanadskem televizijskem šovu **La course destination monde**, ki je mladim režiserjem omogočil snemanje kratkih dokumentarcev na različnih koncih sveta. S snemanjem dokumentarnih filmov se je izostril v opazovanju posameznikov v njihovem kulturnem in družbenem okolju ter v naturalističnemu rokovanju s kamero. Te lastnosti, ki odlikujejo njegove zgodnje filme, so močno prisotne tudi v kasnejših fiktivnih delih. Nič drugače ni z **Učiteljem**. Čeprav gre v izhodišču za filmsko priredbo kanadske monodrame *Bachir Lazhar* avtorice Evelyne de la Cheneliere, je Falardeau okoli osnovnega lika ustvaril še kopico drugih, ki so plod natančnega raziskovanja; med drugim je več tednov preživel v osnovnošolskih klopeh, od koder je podrobno spremljal vedenje, govorico in interakcije učencev, s scenografom Emmanuelom Fréchetteom pa sta do najmanjših podrobnosti skušala poustvariti avtentično šolsko okolje, tako da so tudi risbe na stenah v filmu delo resničnih šolarjev.

Naslovni junak **Učitelja** je 55-letni alžirski priseljensec Bachir Lazhar. Ko v časopisu prebere novico o samomoru ene izmed učiteljic montrealške osnovne šole, se odpravi do ravnateljice in ponudi za nadomestnega učitelja. Korak za korakom Bachir spoznava svoje nove učence, med katerimi še posebej izstopata Alice in Simon, ki sta edina videla učiteljčino truplo. Medtem ko se razred z Bachirjevo pomočjo skuša vrniti v varen objem šolskega vsakdana, se nihče ne zaveda njegove lastne boleče preteklosti in dejstva, da ga lahko v vsakem trenutku izženejo iz države. Šolski upravi se namreč zlaže, da je zakoniti priseljensec, v resnici pa v negotovosti čaka, ali mu bodo kanadske oblasti odobrile status političnega azilanta. Bachir se tako kmalu znajde v nezavidljivem položaju: soočen z zanj novimi običaji in kulturnimi vzorci sodobne frankofonske Kanade s svojimi učenci poskuša prebroditi čustveno krizo, pri tem pa mu sistem, ki si prizadeva izobraževalni proces čim prej vrniti v ustaljene tirnice, ni v veliko pomoč. Bachir namreč kmalu opazi, da so učenci močno prizadeti in da bi jim pogovor o tem, kaj se je zgodilo, bržkone koristil. Ko Alice o samomoru spregovori med šolskim nastopom, je Bachir navdušen nad njeno lucidnostjo in iskrenostjo. Ravnateljico zaprosi za dovoljenje, da bi Alicino besedilo prebrali vsi učenci na šoli, a ga ta zavrne. Besedilo označi za nasilno.

Nekatere reči, ki bi jih sicer lahko imeli za samoumevne, se pokažejo v drugačni luči, če jih gledamo skozi 'tuje' – Bachirjeve – oči. Čeprav za katedrom nastopa kot nekoliko nerodna in

rigidna figura staromodnega, konzervativnega učitelja (mize morajo biti poravnane v vrsto; učencem v času prve ure narekuje iz Balzacovega besedila *Šagrinova koža*, ki ga eden izmed njih označi za »predzgodovinskega«), si hkrati prizadeva z mladimi vzpostaviti osebni stik (skupaj z njimi obiskuje ure angleščine; pusti jim popravljati slovnične napake v lastnih besedilih; prepričan je, da se morajo o smrti učiteljice pogovarjati). Bachir Lazhar namreč goji strast do francoščine in književnosti oziroma do jezika na splošno in prepričan je, da v komunikaciji ni prostora za tabuje. V številnih pogledih je **Učitelj** tudi film o nujnosti (skupinske) komunikacije in vlogi, ki jo ima v procesu žalovanja.

Prepričljivost igralskega nastopa protagonista Mohameda Fellaga, popularnega alžirskega igralca, avtorja in satirika, prav gotovo gnezdi tudi v njegovi osebni izkušnji. Med Fellagom in likom, ki ga igra, obstaja nemalo presunljivih vzporednic. Med alžirsko državljansko vojno je moral prebegniti v Francijo, saj so verski skrajneži med eno izmed njegovih odrskih produkcij sprožili bombo. Podobnosti z Bachirjem, ki v Kanado pride kot politični azilant, potem ko je v rodni Alžiriji zaradi brutalnih povračilnih ukrepov, uperjenih proti udejstvovanju njegove žene v javnem življenju (izkaže se, da je bil Bachir v rodni Alžiriji lastnik restavracije, učiteljica pa je bila njegova žena), izgubil družino, so očitne.

Šola je v **Učitelju** predstavljena kot izjemno kompleksen organizem, ki je prostor srečevanja mnogih družbenih silnic in akterjev (učenci, starši, učiteljski zbor, šolska uprava, birokracija itd.), zato so enoznačne sodbe o tematiki filma lahko precej varljive. **Učitelj** je tako film o procesu žalovanja in spopadanju z občutki krivde (Simon) kot tudi o imigrantovi »poti brez dokumentov« in njegovi integraciji v novo okolje. Hkrati pa je tudi luciden vpogled v delovanje izobraževalnega sistema v zahodnih večkulturnih družbah, kar ga postavlja ob bok delom, kakršno je, denimo, **Razred** (Entre les murs, 2008) Laurenta Canteta. Tovrstno raziskovanje se v filmu osredotoča predvsem na razmerja med otroki in odraslimi v šoli, ki postajajo vse bolj kodificirana, učiteljeva vloga v izobraževalnem procesu pa vse bolj marginalizirana. To je še toliko bolj opazno, ker je Bachir tujec in nemalokrat ta kodeks tudi prekrši: ko »frcne« Simona zaradi neposlušnosti, ga ravnateljica opozori, da je telesno nasilje v šoli nedopustno (ob tem eden izmed učiteljskih kolegov pove, da je dandanes treba z otroki delati kot z »radioaktivnimi odpadki«); na govorilnih urah ga starša prosita, naj njuno hčer poučuje in ne vzgaja, itd.

Prav v tej večplastnosti, ki se poraja iz stvarnosti tako zapletenega okolja, kot je šola, in v nekakšni dramski nedorečenosti (kaj se po koncu filma zgodi z Bachirjem, ko resnica pride na plano in se mora posloviti od svojih učencev, in kaj z Alice in Simonom?), ki uspešno uravnotežuje celo paleto psiholoških, političnih in pedagoških tem, se skriva **Učitelj**eva subtilna lepota.

Z učenci ali dijaki si lahko ogledamo tudi druge filme, ki obravnavajo odnose v razredu in razmerja med učenci in učitelji: že omenjeni film **Razred** (Entre les murs, Laurent Cantet, 2008 – film je na voljo za ogled tudi v programu Šolski Kinobalon, na naši spletni strani pa najdete tudi pedagoško gradivo za ta film), film **Val** (Die Welle, Dennis Gansel, 2008), **Društvo mrtvih pesnikov** (Dead Poets Society, Peter Wier, 2004) in dokumentarec **Biti in imeti** (Être et avoir, Nicolas Philibert, 2002), če omenimo le nekatere sodobnejše filme ...

izhodišča za pogovor o filmu

kaj je dober učitelj

Svojemu očetu dolgujem življenje, svojemu učitelju dobro življenje.

- Aleksander Veliki

Vsi tisti, ki smo imeli v življenju srečo, da smo se v teku šolanja srečali z vsaj enim izjemnih pedagogom, vemo, kakšno vlogo lahko učitelji igrajo v odklepanju skrivnosti znanja in usmerjanju ter poglobljanju naših interesov. Falardeau v nekem intervjuju izrazi mnenje, da moramo učiteljem pustiti, da sami »vlagajo v razred«, da so torej nekaj več kot suhoparni uradniki, ki zgolj izpolnjujejo obveznosti učnega načrta. Se s tem strinjate?

1) Kakšen se vam v tej luči zdi Bachir Lazhar? Bi ga imeli za svojega učitelja? Kako ocenjujete njegove učne metode (narek, referati) in njegovo vedenje do učencev (zahteva poslušnost in resnost)? Se vam Bachir zdi strog ali popustljiv učitelj?

2) Pomislite, kdo so vaši priljubljeni učitelji. So vam blizu, ker poučujejo predmet, ki vas zanima, ali je nekaj, kar vas pritegne, na njihovi osebnosti in pristopu?

3) Kakšen je vaš odnos do učiteljev? Se z njimi lahko pogovarjate tudi o osebnih stvareh, vam svetujejo? Vam je tovrstna dostopnost učitelja pomembna?

4) Zamislite si svojega idealnega učitelja. Kakšen bi bil? Kaj bi vam bilo pri njem/njej najpomembnejše?

Z učenci in dijaki se pogovorimo o prizorih in izhodiščih, ki jih v analizi filma podaja dr. Robi Kroflič v poglavju *Film in kontekst – o nasilju zamolčanih tem.*

film in kontekst – o nasilju zamolčanih tem

dr. Robi Kroflič

Zgodba filma se dogaja v majhni osnovni šoli v Kanadi, kjer se učiteljica Martine obesi v učilnici svojega razreda. Tragičnega prizora ne vidimo, vidimo pa, da so otroci, starši in učitelji pretreseni, še posebej pa enajstletna Simon in Alice; Simon, ker je imel z Martine posebej tesen odnos, in Alice, ki intenzivno razmišlja o pomenu samomora.

Za nadomeščanje izberejo učitelja alžirskega rodu, Bachirja Lazharja. Ta kljub tradicionalnim pedagoškim metodam vzpostavi z učenci osebni stik in jim želi pomagati pri soočenju s travmatično temo samomora. A ravnateljica v skladu z uveljavljeno doktrino varovanja zasebnosti in strokovnega pristopa k ukvarjanju z bolečimi temami delo s prizadetim razredom prepusti psihoterapevtki. Kljub njenemu strokovnemu delu, o katerem izvemo le to, da mora biti strogo ločeno od vsakodnevnega pedagoškega procesa, začne Simon kazati znake čustvenih težav: zapleta se v spore s sošolci in prijateljico Alice, od časa do časa pa tudi agresivno izbruhne.

Bachir Lazhar je prepričan, da bi morali z učenci in še posebej s Simonom odkrito spregovoriti o samomoru Martine, ravnateljica pa ob podpori večine učiteljic predlaga tedensko prepoved obiskovanja pouka, ko Simon, ki ga izziva sošolec, tega grobo odrine. Kljub vsemu učitelj ob priliki sproži pogovor o pomenu Martininega samomora, ki razkrije izvore Simonove pretresenosti. Čeprav Bachir Lazhar zelo uspešno vodi razred, je ob razkritju, da nima učiteljske izobrazbe, odpuščen.

Na prvi pogled enostavna zgodba, ki se sicer začne z dvema ekscesnima dogodkoma (samomorom učiteljice Martine in prihodom učitelja Bachirja Lazharja brez licence za poučevanje), razkrije vrsto vsakodnevnih vprašanj, povezanih z življenjem v šoli.

Kako v šoli obravnavati občutljivo temo samomora?

Kako učenke in učence zaščititi pred travmatičnimi izkušnjami?

Je vzgojno delovanje, povezano z lajšanjem napetosti otrok zaradi pretresa ob samomoru učiteljice, stvar zgolj specialistične psihoterapevtske obravnave ali vseh pedagoških delavcev na šoli?

Je vzgoja otrok, ki zahteva osebni stik učitelja z njimi, sploh legitimni cilj šolskega dela?

V čem se kaže prijazen način dela z učenkami in učenci?

Kako naj šola reagira na stiske, ki jih učenci in učenke izražajo z agresivnim vedenjem?

Ob naštetih vprašanjih se kot osrednja tema filma izkaže vprašanje nasilja in njegove pedagoške obravnave. V zgodbi se vrstijo prizori, ki odpirajo to vprašanje v vsej njegovi večplastnosti.

Prvi prizor: učenci se na zasneženem igrišču igrajo »kralja hriba«. Tisti na vrhu zasneženega hriba z odpiranjem preprečujejo drugim, da bi prišli na vrh. Ena od učiteljic igro označi za nasilno, Bachir Lazhar pa meni, da je le groba. Je ta igra nasilna?

Drugi prizor: ko Simon vrže papirček sošolcu v glavo, ga Lazhar rahlo udari po glavi in zahteva, da se sošolcu opraviči. Je bila ta gesta nasilna?

Tretji prizor: Alice v predstavitvi teme nasilje v šoli slednjo opiše kot lepo in »njeno«, učitelje pa kot osebe, ki skrbijo za to, da preprečujejo agresivnost in hiperaktivnost. Ob samomoru učiteljice Martine se sprašuje, ali ni bilo to nasilno sporočilo. Učenci so ob njenem nastopu vidno pretreseni in obmolknejo. Bachir Lazhar meni, da jim je to pomagalo, saj potrebujejo pogovor o težkem dogodku, zato predlaga, da bi njen spis prebrali vsi, a ravnateljica se s tem ne strinja, češ da je Alicino besedilo nasilno. Poleg tega naj se s to temo ukvarja psihologinja, pouk pa naj poteka nemoteno. Je Alicino »javno« izrekanje občutkov o boleči temi nasilno? Ali je morda nasilna gesta ravnateljice, ki pri pouku prepoveduje pogovor o tej temi?

Četrty prizor: na roditeljskem sestanku starši učenke Marie Frederique Lazharju povedo, da od njega pričakujejo, da njihovo hčer poučuje in ne vzgaja. Je vzgojno poseganje v otroka nasilno?

Peti prizor: šolska psihologinja Bachirju Lazharju pove, da bo lahko kmalu končala s psihoterapijo v razredu. Na njegovo vprašanje, ali so zdaj učenci ozdravljeni, odgovori, da niso bili bolni, da pa je njegova učilnica res videti kot bolnišnica. Je klasična postavitve učilnice (klopi in stoli v vrsti, razred ni opremljen z igračami in materiali za obšolske aktivnosti) znak otroku neprijaznega, »nasilnega« okolja?

Šesti prizor: na pedagoški konferenci učitelji in ravnateljica razpravljajo o Simonovem agresivnem vedenju in možnosti, da ga prešolajo ali vsaj za teden dni izključijo iz šole. Ob tem se razkrije jedro starega konflikta med Simonom in učiteljico Martine, ki ga je v nekem trenutku, ko je jokal, objela, on pa jo je odrinil in kasneje obtožil, da ga je (nasilno) poljubila. Večina učiteljic zagovarja šolsko odredbo o prepovedi slehernih telesnih stikov z učenci, drugi spet to odredbo označujejo za neživljenjsko in v pedagoškem smislu škodljivo. Ravnateljica Martinino gesto (ko je objela Simona) označi za stvar napačne presoje in ne kot nekaj nedovoljenega ... Je bilo Martinino ravnanje nasilno in je spodbudilo agresivno vedenje

Simona? Je jasna obsodba nasilnega vedenja, ki ji dosledno sledi kazen (začasna prepoved obiska pouka), najprimernejše vzgojno sredstvo?

Sedmi prizor: Lazhar spodbudi učence, da spregovorijo o svojem občutenju Martinine smrti. Ko spregovori Simon, razkrije Alicino obtožbo, da je prav on s svojo reakcijo na Martinin objem povzročil učiteljičin samomor. Alice to zanika, Lazhar pa ga potolaži z objemom in jasnim sporočilom, da je bila Martine bolna in da Simon ni kriv za njeno smrt. Prisilni molk je torej v Simonu okrepil občutke krivde in šele odkrit pogovor je lahko umiril njegova ugibanja o lastni krivdi. Je bila torej zaščita šole pred odgovornostjo, da kdo drug kot psihoterapevtka z otroki obravnava vprašanje učiteljičinega samomora, akt nasilne ureditve, ki je pri Simonu sprožil čustvene in vedenjske težave?

Kako torej opredeliti tematiko nasilja v šoli in se nanj ustrezno odzvati? Film razkriva, da so pogledi učiteljic in učiteljev na obe vprašanji zelo različni. Eni v nekoliko grobih fantovskih igrah vidijo zametke nasilnega vedenja, drugi ne. Eni so prepričani, da se moramo nasilju zoperstaviti z oblikovanjem čim prijaznejšega okolja in z rabo sodobnih, »aktivnih« metod poučevanja, drugim se klasična postavitve razreda in raba tradicionalnih metod poučevanja ne zdita ključna za vzpostavitev pozitivnega vzdušja medosebnih odnosov. Eni so prepričani, da se mora učitelj izogibati »preveč« osebnim odnosom, saj so lahko prav ti – kot v primeru Martininega objema – nasilni, drugi menijo, da je osebni stik z učenkami in učenci nujen in da se pri njem ne moremo izogniti tudi telesnim stikom. Eni menijo, da je dosledna in stroga obravnava vsakega agresivnega vedenja (začasne izključitve ali trajne premestitve) nujna za preprečevanje nasilja, drugi trdijo, da so agresivni izbruhi viden znak globljih psihičnih stisk, s katerimi se moramo ukvarjati na občutljiv način (predvsem z osebnim stikom in pogovori).

Čeprav ustvarjalci filma zavzemajo jasno stališče, da je uspešno pedagoško delo nujno povezano z osebnimi stiki, pa ocene ravnanja posameznih akterjev nikakor niso enoznačne in črno-bele. Ne nazadnje je Martinin intimni odnos – čeprav brez vidnih znakov izprijenih erotičnih primesi – označen kot sprožilec stiske Simona, torej kot nasilno dejanje. Prav tako v filmu vidimo pozitivno prikazano uro dramske igre in sporočilo učiteljice drame Claire, da naj bi učitelj v pouk vključeval tudi izpovedi iz osebnega življenja, medtem ko se Bachir Lazhar, personifikacija osebnega odnosa do učenk in učencev, oklepa tradicionalne postavitve vlog

učitelja in učencev. In ne nazadnje je tu lik ravnateljice, ki mora strogo zagovarjati uradna doktrinarna načela vzgoje v javni šoli, na drugi strani pa Bachirju Lazharju priznava zelo uspešno vodenje razreda.

In katere so lastnosti dobrega učitelja, ki jih poseblja Bachir Lazhar?

Najprej je lik tradicionalnega učitelja, ki se poslužuje klasičnih metod poučevanja materinščine (narek) in obravnave besedil, ki ne sodijo v kanon sodobne otroške literature (Balzac). V učilnici vzpostavi klasičen sedežni red in zagovarja tradicionalne oblike spoštljivega obnašanja med vrstniki in v odnosu do odraslih. Osebni stik, ki ga uspešno vzpostavi z večino učencev v razredu, torej ni povezan s sodobnejšimi metodičnimi prijemi, ki jih v filmu poseblja učiteljica drame Claire.

Nato pa se Bachir Lazhar pokaže kot oseba, ki pred učenci ne skriva lastne nevednosti ali zmote. Z njimi se skupaj uči angleškega jezika, od učenke Alice sprejme namig, da Balzac ni ravno primerna literatura za otroke njihove starosti, v zadnjem prizoru pa tudi sam napiše spis in da učencem nalogo, da v njem najdejo slovnične napake. S tem na prepričljiv način odstopa od tradicionalne predstave o vsevednem in nezmotljivem učitelju.

Kljub že omenjenemu vztrajanju pri nekaterih tradicionalnih oblikah komunikacije z učenci je Bachir Lazhar utelešenje empatičnega in sočutnega učitelja, ki pozorno spremlja težave učenk in učencev, jih spodbuja k pogovorom o intimnih vprašanjih in se ne boji priznati in pokazati, da mu je učenka Alice posebej blizu, čeprav naj učitelj med učenci ne bi delal razlik.

Na prvi pogled nezdržljive lastnosti Bachir Lazhar prepričljivo poveže v osebno metodo poučevanja, o kateri je eden slovenskih pedagoških klasikov, Stanko Gogala, v tridesetih letih dvajsetega stoletja pisal, da je temelj uspešnega pedagoškega delovanja in povezuje iskanje sebi najprimernejše metodike vzgoje in izobraževanja ter povezavo stvarno utemeljene avtoritete z jasno izraženim pedagoškim erosom, ki predstavlja učiteljev angažiran in odgovoren odnos do učne snovi, poklica in seveda do učenk in učencev. S tem filmska zgodba na prepričljiv način pokaže, da so običajno predstavljene razlike med tradicionalnim in sodobnim načinom poučevanja nebistvene za oblikovanje dialoške situacije, ki omogoča uspešno vzgojno delovanje.

Seveda pa ne moremo tudi mimo najbolj vidno izpostavljenе dileme v filmski zgodbi: simptomatičnega dejstva, da edino Bachir Lazhar kot učitelj brez ustrezne izobrazbe in licence

za učiteljski poklic dosledno zagovarja stališče, da morata biti vzgojna in izobraževalna dimenzija v šolskem delu ves čas povezani. Ta detajl iz filmske zgodbe skupaj s prikazom stroge ločitve psihoterapevtskega in pedagoškega dela sugerira, da so sodobni pedagoški in psihološki koncepti strogo strokovno specializirani, kar je ena glavnih ovir pri doseganju vzgojnih ciljev, saj je v svojem bistvu vzgoja le posebna oblika medosebne komunikacije in tako odvisna od poglobljenih osebnih odnosov. S tem sporočilom se film **Učitelj** pridružuje tematiki še ene izvrstne filmske pripovedi o odnosu med tetraplegikom in njegovim nekvalificiranim spremljevalcem v francoskem filmu **Prijatelja** (Intouchables, Olivier Nakache, Eric Toledano, 2011), ki na podobno prepričljiv način pokaže, da uspešno opravljanje poklicev, povezanih z vzgojo, nego, psihoterapijo, poleg poznavanja profesionalnih veščin zahteva predvsem vzajemno vzpostavljeno osebno bližino in ustrezno etično držo, ki preprečuje, da bi se osebni stiki sprevrgli v nedopustne nasilne oblike psihičnih ali celo telesnih zlorab.

